

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 6 april 1934 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden.

(1:a avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 28 februari 1934 dagtecknad proposition (nr 204) har Kungl. Maj:t, under återopande av vid proposition fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att under nästkommande budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i statsrådsprotokollet angivits, bereda underbefäl av manskapet vid försvarsväsendet med en tjänstetid av minst fem år möjlighet av efter kontraktstidens utgång få kvarstå viss tid utom stat vid vederbörande truppförband eller kår.

Av Kungl. Maj:t den 12 januari 1934 tillkallade sakkunniga för utredning av vissa civilanställningsfrågor (de s. k. *civilanställningssakkunniga*) hade i skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 10 februari 1934 avgivit förslag rörande beredande av möjlighet för visst fast anställt manskap vid försvarsväsendet att för underlättande av övergången till civilt arbete få kvarbliva i kronans tjänst viss tid utöver den kontrakterade anställningstiden.

Såsom utgångspunkt för framställningen hade de sakkunniga återopat den omständigheten, att den stora årliga kontingenten uttjänt militärmanskap enligt nu gällande ordning utfördes i den civila förvärvsverksamheten vid en ursynpunkten av möjligheten till anskaffande av arbetstillfällen synnerligen ogynnsam tidpunkt på året, nämligen den 31 oktober (för karlskrivet manskap vid flottan den 30 september), en årstid, som utan tvekan kunde betecknas som den, då svårigheten att erhålla arbete vore allra störst.

De sakkunniga framhöllo, att det uppenbarligen skulle vara en stor vinning, om på ett eller annat sätt en förändring kunde ske därhän, att avgångstidpunkten för det fast anställda manskapet kunde helt eller delvis omläggas till att i stället inträffa på våren, då möjligheterna till erhållande av anställningar och vikariat i civil tjänst vore betydligt större. Till vinnandet av syftmålet att undvika att hela den stora massan avskedat militärmanskap vid den nämnda olägliga tidpunkten på en gång utfördes i den civila arbetskonkurrensen, föreslogo de sakkunniga, att tillfälle lämnades dem, för vilka civilanställningsspörsmålet vore mest brännande, d. v. s. de äldre, att, därest de så önskade,

kvarstanna i militär tjänst ännu någon tid, exempelvis 6 månader, efter kontraktstidens slut. Därigenom skulle vinnas en dubbel fördel. Dels skulle avgångstiden ur militärtjänst för en avsevärd del av de avgående framskjutas till en för arbetes vinnande betydligt gynnsammare tidpunkt; och dels skulle denna övergångstid kunna, utan att den militära tjänsten bleve i någon mån lidande, utnyttjas till utbildning i civilanställningssyfte, genomgående av kurser, provtjänstgöring vid civila institutioner o. s. v. Meningen skulle således vara, att dessa avgående skulle under det första vinterhalvåret efter avskedet få åtnjuta stödet av att alltjämt vara i kronans tjänst med de förmåner, som därmed följde. De borde emellertid under denna övergångstid alltjämt vara i oförminskad grad underkastade den militära rutinen; eljest skulle de komma att vid regementena bilda någon sorts särklass av underbefäl, vilket säkerligen icke vore till fromma vare sig för dem själva eller för tjänsten vid regementet. Därav följde, att de borde få under denna tid bibehålla såväl alla naturaförmåner som den kontanta avlöning de åtnjöt under tiden närmast före kontraktets utlöpande, försåvitt icke avlöning åtnjöt under provtjänstgöring å annat håll, i vilket fall den militära avlöningen borde minskas i motsvarande grad. Å andra sidan vore det givetvis meningen, att tjänstgöringen under denna tid skulle vara såtillvida mindre bunden, att dels möjligheten till avgång ur tjänsten skulle stå öppen, så fort vederbörande vunnit civilanställning, och dels tillfälle skulle i största möjliga utsträckning beredas dem som så önskade att få tjänstledighet för kursers genomgående, provtjänstgöring m. m. Den ifrågasatta förmånen borde enligt de sakkunnigas mening komma allenast dem till godo, som varit i tjänst någon tid utöver de tre utbildningsåren. Förmånen borde icke heller gälla andra än dem, som genomgått furir-utbildning (vid marinen korpralsutbildning) eller motsvarande utbildning för beställningsman. Att icke andra än de, vilkas tjänstgöring vore väl vitsordad, borde komma i fråga, syntes de sakkunniga ligga i sakens natur.

För förslagets genomförande hade de sakkunniga räknat med två alternativ. Enligt första alternativet, vilket av de sakkunniga förordats, skulle samtliga av förberörda kategorier, som varit i tjänst minst fem år, få kvarstå i tjänst utom sex månader utöver kontraktstiden. Sammanlagda kostnaderna enligt detta alternativ skulle uppgå till något över 200,000 kronor. Det andra alternativet skulle omfatta allenast dem, som varit i tjänst sex år eller därutöver. Sammanlagt skulle kostnaderna enligt detta alternativ uppgå till något över 140,000 kronor.

Över de sakkunnigas förslag hava vissa militära myndigheter avgivit yttrandet, för vilka departementschefen lämnat en redogörelse.

För egen del har departementschefen i ärendet anfört följande:

»Vad de sakkunniga anfört därom, att den nu gällande avgångstiden för uttjänt manskap, i allmänhet den 1 november, är ur civilanställningssynpunkt mycket oläglig, kan jag helt biträda. Förläggandet av avgången till en annan tidpunkt under året vore därför ur denna synpunkt synnerligen önskvärt. Såsom de sakkunniga framhållit, skulle den effektivaste åtgärden härvidlag vara att omlägga hela anställningsåret på det sätt, att såväl antagnings- som avgångstiderna inträffade på våren i stället för på hösten. I vad mån en sådan om-

läggning ur andra synpunkter låter sig genomföra är en fråga, som uppenbarligen icke kan besvaras utan föregående grundliga undersökningar. Frågan synes mig emellertid vara av den betydelse, att jag har för avsikt att snarast inför Kungl. Maj:t framlägga förslag om verkställande av en allsidig utredning av densamma.

Då en sådan utredning icke torde kunna slutföras och än mindre en eventuell omläggning av anställningsåret kunna vidtagas inom sådan tid, att det manskap, som skall avgå nästkommande höst, skulle kunna draga fördel därav, har jag i likhet med de sakkunniga funnit angeläget att särskilda åtgärder vidtagas för att för de i tjänsten äldre av detta manskap i möjligaste mån undanröja verkningarna av den olämpliga avgångstidpunkten.

De sakkunniga hava härutinnan föreslagit, att fast anställda, vilka genomgått furirs- (vid marinen korprals-) utbildning och fullgjort väl vitsordad tjänst under sammanlagt minst fem år, skulle, oaktat de på grund av uppsägning äro skyldiga att avgå den 31 oktober (för karlskrivna skeppsgossar den 30 september), efter därom gjord framställning, få kvarstå i tjänst utom vederbörande förbands stat ytterligare högst sex månader, vilken tid skulle lättare än den vanliga anställningstiden kunna få disponeras för förberedelse av olika slag för övergång till civilt arbete.

De i ärendet hörda myndigheterna hava så gott som enhälligt i princip tillstyrkt genomförande av de sakkunnigas förslag; i den mån erinringar framförts, hänföra sig dessa i allmänhet allenast till detaljer i förslaget. Jag finner mig ock kunna i huvudsak ansluta mig till detsamma. Anordningen bör emellertid, som nyss framhållits, vara att betrakta såsom en tillfällig åtgärd, vidtagen allenast i avvaktan på resultatet av den förenämnda utredningen angående en lämpligare anordning av anställningsåret.

Arméförvaltningen har ifrågasatt den avvikelserna från de sakkunnigas förslag, att i stället för att den ifrågavarande personalen skulle få kvarstå utom stat densamma skulle få rekapitulera med kvarstående å stat ytterligare ett halvt år, varvid motsvarande antal rekryter i stället skulle få antagas utöver staten. Härtill kan jag för min del icke ansluta mig. En sådan anordning skulle enligt min mening i viss mån förtaga den ifrågavarande åtgärden dess karaktär av provisorium, något som med hänsyn till vad jag förut anfört icke synes önskvärt. Dessutom skulle konsekvensen därav bliva, att befordringarna inom manskapskårerna i stor omfattning framsköttes ett halvt år, något som måste betraktas såsom i detta sammanhang opåkallat. Vad arméförvaltningen velat vinna med berörda förslag, nämligen klarhet i de kvarståendes anställningsförhållanden, synes mig kunna utan större svårighet ernås genom de särskilda föreskrifter i ämnet, som jag förutsätter skall ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Vad angår de kategorier fast anställda, som böra komma i åtnjutande av den ifrågasatta förmånen, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag; den utvidgning härutinnan, som av inspektören för kavalleriet ifrågasatts, anser jag sålunda icke böra vidtagas. Likaså anser jag mig kunna biträda de sakkunnigas förslag om att de kvarstående skola få bibehålla de löneförmåner kontant och in natura, som tillkommit dem omedelbart före kontraktstidens utgång; någon löneförhöjning enligt i manskapsavlöningsreglementet givna regler lär sålunda icke böra ifrågakomma under den förlängda anställningen. Den inskränkning i beklädnadsförmåner, som av marinförvaltningen ifrågasatts för marinens del, lär däremot böra iakttagas. Vad beträffar avskedspremierna torde tiden för kvarstående i tjänst icke böra få inräknas i den för avskedspremie åtnjutande bestämda tjänstgöringstiden. Eventuellt intjänt premie bör icke utbetalas förrän vederbörande lämnar tjänsten.

Vad beträffar kostnaderna för det framlagda förslagets genomförande

skulle dessa enligt de sakkunnigas beräkningar uppgå till något över 200,000 kronor för hela försvarsväsendet. Någon anmärkning mot denna beräkning har icke av de förvaltande myndigheterna framförts.

De sakkunniga hava som sin åsikt uttalat, att det syntes möjligt att inom ramen av de för nästkommande budgetår äskade anslagen rymma jämväl nu ifrågavarande utgifter. Utgifterna skulle sålunda gäldas från de olika försvarsgrenarnas respektive anslag för nästkommande budgetår. I fråga om de anslag, som äro av reservationsanslags natur, ansluter jag mig till de sakkunnigas uppfattning, att de hithörande utgifterna synas kunna rymmas inom de för nästkommande budgetår beräknade beloppen. Arméförvaltningen har visserligen ansett, att följande av åtgärden berörda tre reservationsanslag under lantförsvaret, nämligen för munderingsutrustning, kasernutredning m. m. samt sjuk- och veterinärvård m. m. borde för ändamålet förstärkas med respektive 10,200 kronor, 1,800 kronor och 600 kronor. Med hänsyn till dessa belopps obetydlighet i förhållande till respektive anslag finner jag emellertid icke påkallat, att någon åtgärd för dessas förstärkning i detta sammanhang företages. Vad beträffar de anslag av förslagsanslags natur, som skulle beröras av den ifrågavarande åtgärden, komma enligt de sakkunnigas beräkningar lantförsvarets och sjöförsvarets avlöningsanslag att därigenom erhålla en ökad belastning med respektive cirka 82,000 kronor och cirka 50,000 kronor. Denna merbelastning synes mig — i betraktande av de betydande belopp, till vilka de nämnda anslagen äro beräknade — icke vara av den storleksordning, att det föreliggande förslaget genomförande behöver föranleda en höjning av de i riksstatsförslaget upptagna anslagsbeloppen, respektive 25,500,000 kronor och 11,500,000 kronor. De övriga förslagsanslagen, främst de olika förplägnadsanslagen, komma likaledes att i förhållandevis mycket ringa mån beröras av åtgärden i fråga. Även beträffande kostnadernas gäldande finner jag mig fördenskull, efter samråd med chefen för finansdepartementet, böra biträda vad de sakkunniga förordat.»

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förslag har icke givit utskottet anledning till erinran.
Utskottet hemställer,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att under nästkommande budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 februari 1934 angivits, bereda underbefäl av manskapet vid försvarsväsendet med en tjänstetid av minst fem år möjlighet att efter kontraktstidens utgång få kvarstå viss tid utom stat vid vederbörande truppförband eller kår.

Stockholm den 6 april 1934.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 64.